

IOAN ARION – MARTIRUL MARII UNIRI

Prof. dr. VIOLETA ȘIPOȘ
Liceul Teoretic „Liviu Rebreanu” din Turda

Abstract: *Ioan Arion (b. June 3, 1894, Agriș - d. November 30, 1918, Teiuș Train Station), the only martyr of the Union from December 1, 1918, was shot in the train while the Romanian tricolour was flying on the way to the Great National Assembly from Alba Iulia. Unfortunately, he did not reach his destination alive, he was the victim of a crossfire from bullets coming from the Hungarians and Germans who were retreating to Hungary. The one who swore in the holy church from the village of Agriș that he would not let down the tricolour except at the cost of his life kept his promise and defended him with his chest. It seems that only the dead comrades were able to take his flag to take it to the promised place. At only 24 years old, he died unable to see the Great Union with his own eyes. Flag-bearer and a war veteran in World War I, legend says that he was decorated by General Henri Mathias Berthelot himself. He was shot on the evening of November 30, 1918, while coming with a delegation of 25 people from his native village of Agriș, to take part in the Great Union Act. He was buried in the cemetery of Alba Iulia on December 2, 1918, at the funeral ceremony attended by various personalities such as Deputy Vasile Goldiș, General Leonte, the Romanian army delegate to the Great National Assembly, who kissed him on the forehead, giving him the kiss of all Romania, the archpriest Vasile Urzică and the priest Florian Rusan, who also officiated the funeral service. On the tombstone of the martyr are inscribed the words: "Ioan Arion, from Agriș-Iara commune, killed by the Hungarian guard in Teiuș station on the way to the Great Assembly held in Alba Iulia on December 1, 1918. The grateful nation".*

Keywords: *martyr; Great National Assembly, Alba Iulia; heroes monument; flag-bearer;*

Unirea Transilvaniei cu România a fost declarată la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, unde a avut loc Marea Adunare Națională, eveniment epocal la care au participat delegați din toate colțurile țării. Devenită Zi Națională, ziua de 1 decembrie este celebrată anual și înseamnă desăvârșirea unității naționale a tuturor românilor într-un singur stat: România. Oraș care amintește de figurile legendare ale istoriei poporului român, de unirea înfăptuită de Mihai Viteazul în 1600, de martirii Horea, Cloșca și Crișan, de detenția lui Avram Iancu, Alba Iulia este și orașul care, an de an își întâmpină românii din toate colțurile țării pentru a celebra ceea ce strămoșii noștri au înfăptuit cu grele sacrificii: Unirea. Reîntregirea neamului românesc a fost marcată de participarea delegațiilor românești conduse, fiecare de câte un stegar, la care s-au alăturat preotul, învățătorul și țărani. Astfel că, la Unirea de la 1 Decembrie 1918 s-au adunat 1228 de delegați oficiali din toate comitatele românești, episcopi, protopopi, oameni de cultură, țărani, numărul lor depășind 100 de mii. Consiliul Național Român Central a dat dispoziții la cum să se facă reprezentarea la Alba Iulia și chiar la cum să coasă femeile steagul. În preziua Unirii garniturile de tren au fost suplimentate, iar în foarte scurt timp gara

Alba Iulia a devenit neîncăpătoare, garniturile de tren trebuind să gareză la cca 12-15 km de Alba Iulia. În acele zile, oameni din toate colțurile țării se îndreptau, pe jos, cu căruțele sau cu trenul spre Alba Iulia pentru a lua parte la Unirea tuturor românilor. Cu toții erau îmbrăcați în haine de sărbătoare, cu toții erau fericiți că pot lua parte la acest eveniment epocal. Chiar și natura dorea să participe la nunta Ardealului, în noaptea de 30 noiembrie/1 decembrie 1918, la Alba Iulia a nins mult, încât întreg orașul părea îmbrăcat de sărbătoare.

Delegația din Agriș era formată din 25 de oameni, între aceștia fiind și Ioan Arion, un tânăr care, la numai 24 de ani era veteran de război. Luptase timp de trei ani în primul război mondial și avea gradul de caporal. Agrișenii, oameni mândri de felul lor, au vrut să aibă și ei un reprezentant pe care să-l trimită la Alba Iulia. Toată săptămâna satul a fost stăpânit de veselia care a cuprins de altfel întreaga Țară. Fetele din sat au cusut drapelul, un tricolor atât de frumos, încât atrăgea toate privirile. Martorii oculari evenimentului au remarcat atât tricolorul, cum nu mai era altul, dar și pe purtătorul acestuia, un fecior înalt, frumos la chip, Vasile Goldiș descriindu-l pe portdrapelul satului Agriș ca fiind voinic ca „Făt-Frumos din povești”¹, asemănat de Ion Bordea cu Hercules „voinic ca un brad, chipeș și frumos, având o forță herculiană”². Era într-o vineri seara (29 noiembrie 1918) când tot satul Agriș forfotea de nerăbdare și se aflau strânși, tineri și bătrâni, în centrul satului, de unde au plecat apoi cu toții la casa preotului Gheorghe Purdea să se sfătuiască și să se înțeleagă în privința Unirii, precum și pentru a învăța cântece patriotice și pentru a pregăti steagul. În acea seară Ioan Arion a întreat fetele cu ce se prezintă pentru nunta de la Alba Iulia, acestea răspunzând vesele:

„Eu, c-o năframă roșie ca sângele românesc!

Eu, cu una galbenă ca holda coaptă de pe brazda noastră strămoșească!

*Eu, cu una albastră, ca seninul ceriului, care ocrotește neamul nostru!”*³,

iar altele:

„Eu cu frunze de mătasă!

Eu cu ciucuri de argint!

Eu cu cânăcei frumoși de aur!

Eu cu salbă de mărgele!

Eu voi coase năfrămile!

Eu voi prinde mărgelele!

*Eu voi pune podoabele!”*⁴

Ioan Arion a fost cel care a cioplit cea mai frumoasă furcă din sat, ducând astfel la bun sfârșit steagul care a fost gata în 29 noiembrie 1918, într-o zi de vineri seara. Preotul Gheorghe Purdea, cu ochii plini de lacrimi și de bucurie, le-a grăit atunci tinerilor: „Dragii mei, vrednic lucru ați făcut. După atâta prigoană și înjosire,

¹ Vasile Goldiș, *Adnotațiuni*, p. 364.

² Ion Bordea, *Din mărețele zile ale neamului – Unirea în Ardeal*, București, Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, 1919, p. 142.

³ *Virtuți străbune – Povestiri* – Protopop Aurel Nanu, în *Popasuri duhovnicești*, nr. 27, Sibiu, 1945, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane.

⁴ *Ibidem*.

voi dat-ați steagului nostru cuvenita cinste și strălucire. Dar un lucru tot îi mai lipsește...”⁵Tinerii aflați în casa preotului se uitau unii la alții, neștiind ce să răspundă, când de-odată se auzi vocea șoptită a lui Ioan Arion: „Sfințirea părinte!”⁶ Următoarea zi, sâmbătă dimineața, când clopotele începeau a bate, s-a adunat tot satul la biserică, iar delegații se aflau în fața altarului biseriței, pe atunci din lemn, și au sfințit steagul. După ce au jurat credință steagului, Ioan Arion a fost desemnat de consăteni să ducă steagul la Alba Iulia. Îmbrăcați în haine de sărbătoare au pornit pe jos spre Alba Iulia, toți cei 25 de oameni în frunte cu preotul Gheorghe Purdea, învățătorul Ioan Meșianu și stegarul Ioan Arion. Cu toții au pornit de la biserică și au luat-o spre capătul satului care duce spre Hășmaș, azi Plaiuri, fiind „petrecuți”⁷până la Crucea dintre Hotare, loc unde s-au oprit și preotul a rostit o rugăciune de mulțumire pentru Sfânta zi de libertate. De aici au mers prin Cheile Turzii, până în gara mică din Turda, de unde au luat un tren marfar cu care au ajuns la Ghiriș, azi Câmpia Turzii.

În drum spre Marea Unire s-au notat niște ciocniri, care datorită importanței momentului istoric, erau pe deplin iminente din partea trupelor ungare, care s-au dovedit inumani, șovini și lipsiți de cele mai elementare norme de bun simț. Odată ajunși la Ghiriși fiind în așteptarea altor garnituri de tren, aceștia s-au alăturat românilor adunați pe peronul gării care jucau *Hora Unirii* și au cântat cântece patriotice, într-o atmosferă de spontană manifestare. Mai mult, acest aspect a fost accentuat și de faptul că în trenul abia sosit din Cluj se afla și Badea Gheorghe Pop de Băsești. Trenului românilor de la Ocna Mureș i s-a alăturat și cel din Cluj, care avea și vagoanele delegaților din Dej (vagoane atașate în stația Apahida), formându-se astfel două trenuri. Delegația de la Sân Georgiul de Meseș s-a alăturat trenului din Târgu Mureș și Oradea care a mers prin Cluj. Acestui tren i-au fost alăturate și alte vagoane, inclusiv garnitura venită de la Turda, în care se afla și delegația agrișenilor. Steagurile împodobeau locomotivele și fâlfâiau mândre la ferestrele trenului, dar și în vagoanele deschise. Martorul ocular Ioan Pelle precizează că într-un vagon marfar impresiona atât stegarul „un munte de om”, cât și steagul Agrișului care atrăgea de partea lui toate privirile. Veselia era prezentă pe toate chipurile, cu toții erau fericiți și-și doreau același lucru: Unirea. Nimic din ceea ce afixau nu era gândit, totul era firesc și nimeni și nimic nu putea să schimbe veselia din sufletele românilor. Toată lumea era dornică să ajungă cât mai degrabă la Alba Iulia, iar modul cum se manifestau tinerii era simplu: prin joc și cântece naționale. Chipul lor însă nu putea ascunde nerăbdarea și fala de a cânta cântecele noastre naționale. Trenurile erau ticsite de românii veniți din toate colțurile țării. Imensa mulțime vorbea numai de Unire și Alba Iulia. În drumul lor însă au fost întâmpinați de ostilitatea gărzilor maghiare care, culmea, se aflau chiar ei responsabili cu ordinea și buna desfășurare a organizării de a ajunge românii „în siguranță” la Alba Iulia. Realitatea din teren însă era o adevărată arenă de luptă

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

⁷ Însoțiți.

pentru că atât gărzile maghiare speciale (înființate încă din 8 noiembrie 1918), cât și forțele militare guvernamentale ungurești au încercat tot timpul să intimideze delegațiile românești care se îndreptau spre Alba Iulia, făcând inevitabilă intervenția în forță. Războiul nu era încheiat de mult, trecuseră numai 20 de zile de la semnarea armistițiului, așa că tensiunile pulsau în rândul nemților și în cel al ungarilor care erau nevoiți să bată retragerea de pe teritoriul românesc. În tot acest timp când delegațiile de români se îndreptau spre Alba Iulia, între Cluj și Teiuș au fost puse în mișcare mai multe trenuri militare maghiare blindate. Erau probleme serioase: garnituri de tren duceau în retragere spre Ungaria trupe ungurești și germane cu echipamente militare. Acestea erau așezate strategic astfel încât să intimideze delegațiile românilor, lucru care nu s-a întâmplat, românii fiind pașnici și nerăspunzând atitudinilor șovine maghiare.

În gara Războieni s-au notat niște conflicte între români și unguri, fără a fi raportate fapte de sânge. Aici, în gara Războieni se aflau cantonate forțele militare maghiare (gardisti, militari din unitățile de siguranță a căilor ferate) și un tren special de husari care transporta echipament militar de la Coșlar la Dej. La ora 14 a sosit în gara Războieni un tren de la Târgu Mureș plin de români. Aceștia au coborât pe peron și au aclamat Trăiască România Mare!, fapt care i-a nemulțumit peste măsură pe militarii unguri. La 15:45 a intrat în gara Războieni trenul care venea din Oradea. În acest tren s-a urcat la Ciucea și delegația de la Sân Georgiul de Meseș care era condusă de protopopul Vasiliu Pop. În gara Câmpia-Turzii pe locomotiva care se îndrepta din Oradea au fost puse două drapele românești care au fost smulse în Războieni de niște gardisti maghiari înarmați din Zalău și călcate în picioare. Văzând acestea, Sachie a lui Holdoș, un fecior din Buciumi (Sălaj) a sărit din tren în mijlocul ungarilor și le-a smuls unul din drapele, punându-l la locul lui pe locomotivă. Pentru ca să nu degeneze acest conflict într-unul și mai mare, mecanicul a pornit trenul în direcția Teiuș. La 15:30 i s-a dat drumul din gară și trenului de husari în direcția Cluj-Dej. În jurul orei 16 a sosit în gara Războieni trenul cu reprezentanți de la Ocna Mureș. Aceștia și-au manifestat entuziasmul cu muzici și fanfare, în timp ce garda maghiară a luat poziție în fața gării. În replică, ofițerii români și-au aliniat soldații în fața acestora, silindu-i astfel pe unguri să se retragă și să lase doar câteva santinele. Pe la 16:15 a sosit și trenul cu delegați din Cluj, care în Apahida a primit și vagoanele cu delegați din Dej unde se afla și protopopul Ioan Sonea din Reteg împreună cu fiii săi. Ajunși în gara Războieni, delegații români din cele două trenuri (Ocna Mureș și Cluj) au fost informați cu privire la călcarea în picioare a steagurilor românești de către unguri. Nu mult le-a luat militarilor români din cele două trenuri să năvălească asupra gărzilor ungare și să-i dezarmeze, luându-le 30 de puști. Și de data aceasta șeful gării a aplanat și acest conflict, ungarilor dându-li-se asigurări că vor primi puștile după Unire. Protopopul Ioan Sonea și câțiva delegați care se aflau în vagoanele care se îndreptau spre Teiuș au mărturisit ulterior că, după ce trenurile românești s-au pus în mișcare și profitând și de întunericul lăsat, husarii unguri au rupt drapelele românești aflate pe ultimul vagon al trenului, după care au fugit.

La Teiuș însă, tensiunile au atins cote alarmante. Gara era împânzită de unguri care se aflau peste tot, chiar și în podul gării, la ferestre, înarmați cu mitraliere și puști mitraliere. Faptul că se aflau în mijlocul dușmanilor, între trenuri blindate care se aflau în retragere spre Ungaria, nu i-a oprit să se coboare pe peronul gării. Ungurii, enervați de românii care se coborau în gări cu fanfare și se prindeau în *Hora Unirii* manifestându-se cu bucurie, nu priveau cu ochi buni veselia afișată. Era deja seară, în jurul ore 17:30, când românii au arborat un drapel românesc pe frontispiciul gării, și în cântecele fanfarei militare de la Ocna Mureș au cântat *Hora Unirii, Deșteaptă-te române!*, *Pe-al nostru steag e scris Unire!* și alte cântece românești și au jucat hora românească. În tot acest timp comandamentul militar maghiar din Cluj a dat ordin forțelor din Teiuș ca trenurile românilor să nu plece din gară până când nu restituie cele 30 de puști confiscate de aceștia în gara Războieni. Ambele tabere au luat legătura cu Comandamentul militar din Cluj, disputele au fost dure și de durată până în jurul orei 20. Ciocnirile erau iminente, niciuna din părți nu au cedat, singurul compromis la care s-a putut ajunge a fost acela ca românii să lase o chitanță pentru cele 30 de puști, urmând să fie restituite doar după Unire. Doar după ora 20 s-a dat drumul trenului care venea pe linia Apahida – Teiuș și se îndrepta spre Alba Iulia. Abia pornit din gară, trenul a fost supus unui tirde focuri încrucișate. Se trăgea din toate părțile, atât din trenul blindat aflat pe linia I, cât și de pe linia a V-a din trenul ticsit de militari germani, de pe peron, de la ferestrele gării, precum și din podul gării, unde erau amplasate mitralierele dușmane. Ioan Arion se afla în ultimul vagon al trenului fluturând steagul când „o ploaie de gloanțe i-a zdrobit steagul, dar i-a zdrobit și pieptul”⁸. Potopul de gloanțe i-a însoțit până la 2 km distanță de gara Teiuș, lucru mărturisit și de martorii oculari, protopopii Vasiliu Pop din Sân Georgiul de Meseș (Sălaj) și Ioan Sonea din Reteag (Bistrița-Năsăud). Ioan Arion a căzut „ca un copac” în brațele consătenilor, steagul fiind preluat apoi de învățătorul Agrișului Ioan Meșan. Preotul Gheorghe Purdea a fost cel care l-a ținut în brațe și care a exclamat: „Avem un mort!” Se spune că au ajuns la Alba Iulia în aproximativ o oră, dar deja era mort. Ioan Arion a fost declarat „mort al națiunii române”, trupul lui fiind așezat pe catafalc în biserica Maieri 2, aflată sub orânduiala preotului Florian Rusan, și în a doua zi după Unire, la 2 decembrie 1918, acesta a fost înmormântat în cimitirul eroilor din Alba Iulia, la Poalele Cetății lui Mihai Voievod Viteazul.

Asasinarea lui Ioan Arion a fost anchetată atât de autoritățile române, cât și maghiare, dar cum era de așteptat procurorul militar maghiar de la Cluj nu a dat dovadă de profesionalism și cazul a fost mușamalizat și clasat ca fiind cu autori necunoscuți, acest caz fiind anchetat doar din datele spuse de presă la care a urmat, după cum și era de așteptat numai părerea personală a procurorului. Ipocrizia acestuia a continuat până într-atât încât acesta i-a acuzat pe români ca fiind responsabili de ceea ce s-a întâmplat, motivul invocat fiind veselia mult prea zgomotoasă a românilor, spunând că ungurii au făcut tot posibilul să evite ciocnirile. Spusele procurorului ungar nu dovedesc nimic altceva decât să întărească dovada că românii s-au bucurat și și-au dorit cu adevărat *Unirea* și că au avut și curajul să o facă bucurându-se, cântând cântece patriotice și jucând *Hora Unirii*. Niciodată nu s-a recunoscut că acele trupe aflate în retragere tocmai atunci au încercat tot timpul să compromită *Unirea* și să blocheze prin orice

⁸ Cuvintele nepotului de frate al martirului, pe nume tot Ioan Arion.

mijloace calea de acces a românilor spre Alba Iulia, dovada cea mai clară a vitejiei acestora constând în ascunderea lor prin toate cotloanele gării și trenurile blindate.

În perioada 27 aprilie 1919 și 8 martie 1921 cazul a fost redeschis de către procuratura de stat din cadrul Tribunalului Alba pe baza zvonului că un angajat al gării pe nume Iuliu Andrăși, în vârstă de 19 ani, frânar de trenuri ar fi vinovat de crimă. Au fost martori oculari care au afirmat că în seara acelei zile de 30 noiembrie, profitând de întuneric și stând lângă trenul în care se aflau românii, în momentul punerii acestuia în mișcare acesta a strigat: „Trăiască România Mare!”, în timp ce din pușca pe care o avea trăgea asupra vagonului unde se afla delegația Agrișului. Cazul a fost discutat timp de doi ani atât la Tribunalul Alba Iulia, cât și la Curtea de Apel Cluj, urmând ca în final să fie închis din lipsă de probe concludente, la dosar fiind pus, inevitabil și raportul din luna decembrie a anului 1918 al procurorului ungar din Cluj care, pe tot parcursul derulării procesului, nu s-a arătat deloc interesat de elucidarea adevărului. Un alt presupus autor al crimei este și locotenentul de husari Gáspár Váradi, care a fost văzut că a tras cu mitraliera asupra trenului de la etajul gării. Bineînțeles că și de data aceasta procurorul ungar a dat dovadă de aceeași atitudine, cert este că acesta a fost ucis nu la mult timp, în luptele cu armata română de la Podul Mureșului dinspre Mihaș.

După veghea din preziua Unirii agrișenii, în frunte cu învățătorul Ioan Meșan care a preluat steagul martirului, s-au îndreptat spre Cetatea lui Mihai Viteazul, având întipărită pe față o tristețe mare. Au pornit cu toții la Unire buimăciți de veselia generală care era pe toate ulițele, pierzându-se în imensa mulțime. A doua zi Ioan Arion a fost înmormântat în cimitirul eroilor. Dupăslujba de înmormântare au luat cuvântul generalul Leonte, delegatul armatei române din Regat la Marea Adunare Națională, care l-a sărutat pe frunte, dându-i astfel sărutul întregii Români. De asemenea au vorbit deputatul Vasile Goldiș, protopopul Vasile Urzică și preotul Florian Rusan, care a oficiat și slujba de înmormântare. Tristul eveniment a fost însoțit și de versurile poetului Ovidiu Hulea care i-a închinat următoarele versuri:

*„Nu mai plânge mamă dragă
Că mă plânge Țara-ntreagă...
...Numai eu zâmbesc acum
Cum tot merg pe albul drum...
... că vedeam o țară mare
Parcă mai n-avea hotare.
Și-n ea numai frați români
Dar nu robi, ci toți stăpâni.
... Nu erau case sărace
Iar în inimi numai pace”.*

La 27 noiembrie 1921⁹ Ioan Arion a fost comemorat în biserica din Maieri de preotul Florian Rusan, la solemnitate participând pe lângă oficialități, o subunitate de ostași, fanfara militară, și mama martirului Irina Arion. În 1994 s-a dezvelit, pe peronul gării din Teiuș prima placă omagială pentru comemorarea martirului Ioan Arion. La 80 de ani de la trecerea în neființă a martirului, la 10 august 1997, în comuna Iara a fost dezvelit un monument din bronz făcut cu aportul Consiliului Local, al Primăriei Iara și

⁹ Ioan Pleșa și Laurențiu Mera, *Stegarul Ioan Arion martir al Marii Uniri*, în „Apulum”, vol. XXXIII/1996.

a conducerii Exploatării miniere Iara. Bustul din bronz a fost realizat de clujeanul Emil Crețu și turnat la SC Metamar Baia Mare. Din 2012 primăria municipiului Teiuș comemorează anual moartea stegarului, prin depunere de coroane pe peronul gării, unde a fost ucis. Resfințirea monumentului din Iara s-a făcut și în anul centenar, la 15 noiembrie 2018, unde a vorbit și Înaltpreasfințitul Părinte Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului. La 23 noiembrie 2018, în cadrul Simpozionului „*Ion Arion – patriot înflăcărat și martir al neamului românesc*”, pe Aleea Personalităților din Teiuș a fost dezvelit bustul eroului martir. Consiliul local Teiuș și Batalionul 136 Geniu „Apulum” au depus câte o placă omagială în amintirea stegarului Ioan Arion pe peronul gării din Teiuș. În an centenar, mormântul martirului Ioan Arion a fost restaurat de către Primăria și Consiliul Local al Municipiului Alba Iulia. Azi, pe placa de mormânt din marmură neagră, stau înscrise cuvintele: „Ioan Arion 1894-1918 din comuna Agriș-Iara ucis mișelește de garda maghiară în gara Teiuș în drumul spre Marea Adunare ținută în Alba Iulia la 1 Decembrie 1918. Națiunea recunoscătoare”.

Las cuvântul de încheiere poetului clujean Emil Isac, participant la Unire și martor tristului asasinat, pentru care Ziua de 1 Decembrie 1918 i-a rămas întipărită în memorie toată viața, amestecul de bucurie și tristețe, împlinire și suferință și dragoste nețărmuită pentru poporul român: „Punctele din Alba-Iulia nu sunt fabricațiile diplomatice ale unor doctrinari seci, ele au fost plâsmuirile unui minunat delir al sufletului românesc din Ardeal, care s-a vărsat pentru totdeauna în izvorul neprihănit al unității naționale. De-aceasta gustul acestui nectar, are ceva din gustul lacrimilor plânse cu bucurie și al cântecului dulce de robia sdrobotită... și eu îi păstrez pe buze amintirea, cum păstrăm amintirea celei dintâi sărutări a celei, care ne-a deschis petalele sufletului, ca să ne intre săgețile soarelui, care ne-a trezit din somn. De-aceasta poate, în sufletul meu, va rămâne nepieritoare amintirea nopții de 1 Decembrie 1918, când un tren negru, cu geamuri sparte, cu stegar mort, cu locomotiva ciuruită de gloanțe, cu călători chinuți de temniți, boală, lupte, așteptări... trenul negru s-a oprit de-odată într-o stație luminată feeric; fanfară, cântece, flori, sute și sute de drapele românești, sună neconținut „Deșteaptă-te române”... și citesc cu ochii învăluiți de fachiolul tainic al lacrimilor: Alba Iulia...”¹⁰.

Bibliografie

- BORDEA, Ion, *Din mărețele zile ale neamului – Unirea în Ardeal*, București, Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, 1919.
 Direcția Județeană Alba a Arhivelor Naționale.
 GOLDIȘ, Vasile, *Adnotațiuni*.
 NANU, Aurel, *Virtuți străbune – Povestiri* – Protopop Aurel Nanu, în *Popasuri duhovnicești*, nr. 27, Sibiu, 1945, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane.
 PETRESCU, Cezar, *Cartea Unirii 1918-1928*, București, Editura „Lucaefărul”, Soc. Anon. Rom., 1929.
 PLEȘA, Ioan și Laurențiu MERA, *Stegarul Ioan Arion martir al Marii Uniri*, în „Apulum”, vol. XXXIII/1996.

¹⁰ Emil Isac, *În drum spre Alba Iulia*, în Cezar Petrescu, *Cartea Unirii 1918-1928*, București, Editura „Lucaefărul”, Soc. Anon. Rom., p. 82-84.